

najnowsze wydanie

klasy 4-6

**SZKOŁA
PODSTAWOWA**

SCIAŁKA

polecana
przez najlepszych
nauczycieli

zgodna
z wymaganiami
CKE

streszczenia
charakterystyki
problematyka
wszystkie
lektury
obowiązkowe
odpowiedzi na
pytania z testów
i sprawdzianów

Pewniak
na teście

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

SCIAGA

SZKOŁA PODSTAWOWA klasy **4-6**

Autorzy:

**Małgorzata Bialek, Olga Gradoń, Damian Molicki, Elżbieta Seweryn,
Dorota Stopka, Aldona Szóstak, Barbara Włodarczyk, Bogumiła Wojnar,
Maria Zagnińska**

Wykorzystano materiały autorstwa:

**Karoliny Cichockiej, Katarzyny Dudy-Kaptur, Ewy Kościelnickiej-Siemek,
Marcina Majsniera, Anny Marzec, Dariusza Pietrzyka, Karoliny Piotrowskiej,
Anny Popławskiej, Roberta Rychlickiego, Kamili Zawadzkiej**

Opracowanie redakcyjne:

Agnieszka Antosiewicz, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo „GREG”

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. 12 680 15 50, www.greg.pl

ISBN: 978-83-7517-785-5

Wydanie V zaktualizowane

Kraków

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa „GREG”.

Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych,
wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Skład: **Pracownia Słowa**

Projekt okładki:

Aleksandra Zimoch

najnowsze wydanie

klasy 4-6

**SZKOŁA
PODSTAWOWA**

SCIAĞA

polecana
przez najlepszych
nauczycieli

streszczenia
charakterystyki
problematyka

**wszystkie
lektury**
obowiązkowe

zgodna
z wymaganiami
CKE

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

SPIS TREŚCI

MITY GRECKIE

Wiadomości o mitach	7
Związki frazeologiczne	8
<i>Dedal i Ikar</i>	8
<i>Demeter i Kora</i>	9
<i>Dwanaście prac Heraklesa</i>	10
<i>Prometeusz</i>	13
<i>Szyzyf</i>	14
<i>Narodziny świata i człowieka</i>	15
<i>Tezeusz i Ariadna</i>	17

LEGENDY

Wiadomości o legendach	18
<i>Smok wawelski</i>	18
<i>Stopka królowej Jadwigi</i>	18
<i>Wanda</i>	19
<i>Bazyliśzek</i>	19
<i>Syrena</i>	20
<i>Złota kaczka</i>	20
<i>Lech, Czech i Rus</i>	21
<i>O Piaście Kołodzieju</i>	22

BAŚNIE

Wiadomości o baśniach	23
Jakub i Wilhelm Grimmowie	23
<i>Śnieżka</i>	23
Charles Perrault	25
<i>Wróżki</i>	25
<i>Kot w butach</i>	26
<i>Czerwony Kapturek</i>	28
<i>Śpiąca królewna</i>	29
<i>Kopciuszek</i>	30
Aleksander Puszkina	31
<i>Bajka o rybaku i rybce</i>	32

BIBLIA

<i>Stary Testament</i>	34
<i>Księga Rodzaju</i>	34
<i>Nowy Testament</i>	35
<i>Przypowieść o synu marnotrawnym</i>	35
<i>Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie</i>	36
<i>Przypowieść o siewcy</i>	37

<i>Rozmnożenie chleba</i>	38
<i>Przypowieść o talentach</i>	38
<i>Przypowieść o pannach roztropnych i nieroztropnych</i>	39
Biblizmy	40

WIERSZY

Jan Brzechwa	42
<i>Chrzęszcz</i>	42
<i>Globus</i>	43
<i>Psie smutki</i>	43
<i>Kwoka</i>	44
<i>Samochwała</i>	44
Konstanty Ildefons Gałczyński	44
<i>Małe kina</i>	44
<i>Pieśń o żołnierzach z Westerplatte</i>	45
<i>Rozmowa liryczna</i>	46
<i>Spotkanie z matką (fragment)</i>	46
<i>Wizyta</i>	46
<i>Zaczarowana dorożka</i>	46
Anna Kamieńska	47
<i>Koniec wakacji</i>	47
Ignacy Krasicki	47
<i>Czapla, ryby i rak</i>	48
<i>Dzieci i żaby</i>	49
<i>Mądry i głupi</i>	49
<i>Mysz i kot</i>	49
<i>Przyjaciele</i>	50
<i>Wilczki</i>	51
<i>Wół i mrówki</i>	51
Joanna Kulmowa	51
<i>Co to jest radość?</i>	51
<i>Krajdywan</i>	52
<i>List do Andersena</i>	52
<i>Marzenia</i>	53
<i>Po co jest teatr?</i>	53
Adam Mickiewicz	53
<i>Lis i kozieł</i>	54
<i>Przyjaciele</i>	54
Juliusz Słowacki	55
<i>W pamiętniku Zofii Bobrowskiej</i>	55
<i>Smutno mi, Boże! (Hymn o zachodzie słońca)</i>	56
<i>Testament mój</i>	56
Leopold Staff	57
<i>Odys</i>	57
Julian Tuwim	57
<i>Dwa wiatry</i>	58
<i>Dyzio marzyciel</i>	59
<i>Figielek</i>	59
<i>Gorące mleko</i>	60
<i>Ptasie radio</i>	61
<i>Przy okrągłym stole</i>	61

<i>Spóźniony słowik</i>	62
<i>Wspomnienie</i>	62
Jan Twardowski	63
<i>Bóg</i>	63
<i>Który stwarzasz jagody</i>	63
<i>Na chwilę</i>	64
<i>W klasie</i>	64
<i>W kropki zielone</i>	64

PIEŚNI I PIOSENKI PATRIOTYCZNE

Józef Wybicki	65
<i>Mazurek Dąbrowskiego czyli Pieśń Legionów Polskich we Włoszech</i>	65
<i>Rota (Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród)</i>	66
<i>My, Pierwsza Brygada</i>	67
<i>Czerwone maki na Monte Cassino</i>	67
<i>Boże, coś Polskę</i>	68
<i>Warszawianka 1831 (Hej, kto Polak, na bagnety)</i>	68
<i>O mój rozmarynie</i>	69

LEKTURY

Jan Brzechwa	70
<i>Akademia Pana Kleksa</i>	70
Janusz Christa	80
<i>Szkoła latania</i>	80
René Goscinny, Jean J. Sempé	83
<i>Mikołajek</i>	83
Clive Staples Lewis	90
<i>Lew, Czarownica i Stara Szafa</i>	90
Adam Mickiewicz	99
<i>Pan Tadeusz (fragmenty)</i>	99
Informacje o utworze	99
„Astronomiczne historyje Wojskiego”	100
„Burza”	100
„Dwa stawy”	101
„Gra Wojskiego na rogu” („Koncert Wojskiego”)	102
„Matecznik”	102
„Opis chmur”	103
„Poecie nawet mucha się przyda”	104
„Poranek w Soplicowie”	104
„Ważna Sędziego nauka o grzeczności”	105
„Wojskiego opowieść o pojedynku Domejki z Dowejką”	106
„Zachód słońca”	107
Ferenc Molnár	107
<i>Chłopcy z Placu Broni</i>	108
John Ronald Reuel Tolkien	112
<i>Hobbit, czyli tam i z powrotem</i>	113

MITY GRECKIE

WIADOMOŚCI O MITACH

ZAPAMIĘTAJ!

Mity to dawne opowieści o bogach i bohaterach, za pomocą których ludzie starożytni próbowali wyjaśniać niezrozumiałe dla nich zjawiska i sytuacje, takie jak pory roku, upływ czasu, powstanie Ziemi i życia na niej, pochodzenie i naturę człowieka. Znamy też mity opowiadające o założeniu ważnych miast, powstaniu świątyń czy istotnych miejsc, o znanych rodach królewskich itp. **Najbardziej znane są mity pochodzące ze starożytnej Grecji**, ale istnieją także inne mity – np. indiańskie, chińskie, skandynawskie.

Dla współczesnego czytelnika mit może wydawać się fantastyczną opowieścią, podobną do baśni, ale trzeba pamiętać, że **mity wywodzą się z wierzeń religijnych swoich twórców**. Początkowo ludzie przekazywali je sobie ustnie, dopiero potem zostały zapisane, dlatego większość mitów ma różne wersje.

W mitach często pojawiają się **okrutne, pełne przemocy sceny**, niebezpieczne potwory i brutalne wydarzenia. Grecy wskazywali w ten sposób na pewne **cechy otaczającej ich rzeczywistości** – potwory symbolizowały zagrożenia ze strony natury i przyrody, okrucieństwo bogów wobec ludzi – brak wpływu człowieka na swój los, zmienność ludzkiego życia, zaś liczne zbrodnie popełniane przez bohaterów mitów mówiły słuchaczom, że ludzie bywają nie tylko dobrzy, uczciwi i szlachetni, ale też występni i zli.

Bogowie w mitologii greckiej niewiele różnią się od ludzi. Są nieśmiertelni, bardzo silni, potężni, ale podobnie jak ludzie **mają wady i zalety, słabości**, przytrafiają im się nieszczęścia, podlegają wyrokom losu. Nie są wszechwiedzący, można ich oszukać czy okłamać, choć tylko na pewien czas. Bywają **okrutni, niesprawiedliwi, czasem traktują ludzi jak zabawki**, ale są i tacy, którzy **opiekują się ludźmi i troszczą o nich**. W większości zamieszkują na Olimpie – bardzo wysokiej górze, jednak Hades mieszka w królestwie zmarłych – Hadesie, położonym głęboko pod ziemią. Prowadzą podobny do ludzi tryb życia – zawierają małżeństwa, mają dzieci, romansują, przyjaźnią się ze sobą albo się nie lubią. Tak samo jak ludzie jedzą i piją.

Najważniejsi greccy bogowie	
Zeus	władca bogów, zwany gromowładnym z powodu używania pioruna jako broni
Hades	władca podziemi, bóg śmierci
Posejdon	władca mórz, opiekun rybaków i żeglarzy
Hermes	posłaniec bogów, bóg podróżników, kupców i złodziei, zwany wiatronogim
Ares	bóg wojny i odwagi, często przedstawiany w zbroi
Hefajstos	bóg ognia i kowali
Apollo	bóg sztuki, poezji i muzyki, często przedstawiany z lirą
Tanatos	bóg śmierci, zwany czarnoskrzydłym
Helios	bóg słońca
Dionizos	bóg wina i zabawy
Hera	żona Zeusa, bogini małżeństw, opiekunka kobiet

Afrodyta	bogini miłości
Atena	bogini wojny i mądrości
Demeter	bogini urodzaju i przyrody
Hestia	bogini opiekunka ognisk domowych
Artemida	bogini łowów, myśliwych, lasów i zwierząt
Persefona / Kora	żona Hadesa, bogini podziemi

ZWIĄZKI FRAZEOLOGICZNE

Z mitów wywodzi się wiele **związków frazeologicznych**, czyli powiedzeń o stałym znaczeniu.

frazeologizm	znaczenie
syzyfowa praca	niekończąca się, bezsensowna praca bez nadziei na sukces
Ikarowe loty	odważne przedsięwzięcie, skazane z góry na niepowodzenie
stajnia Augiasza	bardzo zabałaganione lub brudne miejsce
ambrozja i nektar	bardzo smaczne pokarmy
róg obfitości	źródło bogactwa, dostatku
tytaniczny wysiłek	bardzo ciężka praca
dziesiąta muza	kino i film
strzała Amora	miłość
marsowa mina	groźna, ponura mina
jabłko niezgody	powód sporu, kłótni
puszka Pandory	źródło nieszczęść
między Scyllą a Charybdą	w sytuacji koniecznego wyboru między dwoma możliwościami, z których każda jest zła
syreni śpiew	coś kuszącego, czemu nie można się oprzeć
nić Ariadny	sposób na rozwiązanie trudnego problemu

DEDAL I IKAR

BOHATEROWIE

Dedal – ojciec Ikara, pochodził z Aten. Na Kretę przybył jako znany konstruktor i wynalazca. Jego rzezbami wyglądającymi jak żywe zachwycały się rzesze Greków, chętnie też korzystano z jego wynalazków, np. ze świda.

Dedal był odważny i pomysłowy. Kochał swoją ojczyznę (Ateny) i tęsknił za nią, a nie mogąc do niej wrócić legalnie, postanowił wykorzystać swoje umiejętności i podstępem opuścić wraz z synem wyspę króla Minosa (Kretę). W tym celu skonstruował skrzydła. Trzeba było **wiele fantazji i wyobraźni**, żeby wpaść na taki pomysł. Oprócz nich Dedal posiadał także wiele **rozwagi i rozsądku**. Umiał przewidywać, dlatego wytłumaczył synowi sposób działania wynalazku i ostrzegł go przed

nieostrożnym lotem. Z pewnością bardzo rozpacział z powodu śmierci Ikara, mimo to nie zrezygnował z dalszego lotu i w końcu osiągnął cel.

Ikar – syn Dedala, **młody, pełen marzeń i fantazji**. Był posłuszny ojcu, dopóki nie zachłysnął się lotem, wysokością i przestrzenią. To musiało być niezwykle uczucie. Może Ikar myślał, że cały świat do niego należy? Nabrał odwagi i chęci wznoszenia się wciąż wyżej i wyżej. Zupełnie zapomniał o ojcowskich napomnieniach. Ikar poniósł śmierć, nie doleciał z ojcem do Aten. Wcześniej jednak spełniły się jego marzenia o lataniu, stał się człowiekiem-ptakiem, poszybował wysoko, z góry podziwiał piękno ziemi. Mimo nieposłuszeństwa wobec ojca Ikar to **piękna i szlachetna postać**.

Minos – **król Kreta, władca dobry, mądry i rozważny**, pod którego rządami Kreta była państwem bogatym i szczęśliwym. Nie chciał wypuścić Dedala, gdyż **obawiał się, że ten zna wiele tajemnic państwowych** i mógłby stać się dla niego groźny. Kazał wybudować labirynt, by uwięzić Minotaura, gdyż **bał się, że potwór może być niebezpieczny** dla mieszkańców Kreta.

STRESZCZENIE

Dedal pracował jako budowniczy i rzeźbiarz u króla Kreta Minosa, któremu wybudował dla syna Minotaura (urodził się jako potwór z głową byka) labirynt. Wyrzeźbił wiele posągów herosów i bogów. Był sławny i podziwiany. Dręczyła go jednak tęsknota za rodzinnymi Atenami, a Minos nie pozwolił mu opuścić wyspy, ponieważ obawiał się, że Dedal zdradzi innym tajemnicę Minotaura i labiryntu. Myśl o ucieczce zaprzętała nieustannie umysł Dedala. Obserwując uważnie przyrodę, wpadł na pomysł ulepienia z wosku i piór ptasich skrzydeł, za pomocą których można wznieść się w powietrze. Powierzył swój sekret synowi Ikarowi. Kiedy skrzydła były gotowe, Dedal upominał młodzieńca, żeby nie wznosił się zbyt wysoko, bo słońce roztopi wosk, ani nie leciał zbyt nisko, bo pióra nasiąkną wilgocią. W obu przypadkach lot mógłby zakończyć się katastrofą. Wkrótce unieśli się w powietrze jak para olbrzymich ptaków. Niestety, lekkomyślny młodzieniec zapomniał o przestrożach ojca. Upojony lotem wzbił się zbyt blisko słońca, którego żar roztopił wosk zlepiający pióra skrzydeł. Ikar runął z wysokości do morza. Zatonął na oczach zrozpaczonego ojca. Morze to zwie się od tej pory Ikaryjskim, a wyspa, w pobliżu której zatonął – Ikaria.

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

DEMETER I KORA

BOHATEROWIE

Demeter – siostra Zeusa, potężna, dobra dla ludzi bogini urodzaju, pól i sadów, Matka-Ziemia. W tym micie Demeter to przede wszystkim kochająca matka Kory, pogrążona w rozpacz po stracie córki. Nie mogła znieść rozłąki, bardzo tęskniła za Korą. Szła przez świat, gorzko płacząc. Wraz z nią smuciła się cała ziemia. Bogini szła odziana w skromną szatę, w rękę trzymała poczerńiałe kłosa zbóż – znak żałoby. Bardzo się bała o córkę, nie wiedziała, co się z nią stało. Demeter kochała Korę gorącą **macierzyńską miłością**. Nie umiała się pogodzić z utratą córki. Znosiła cierpienia i niewygodę, aby odnaleźć ukochaną Korę. Była cierpliwa i uparta. Przeszukała każdy skrawek ziemi.

Pewniak
na teście

Uczucia Demeter: strach, przerażenie, tęsknota, ból, rozpacz, smutek, troska, przynęcenie, gniew, cierpienie, bezgraniczna radość ze spotkania z Korą.

Kora – córka Demeter, młoda, wesola i bardzo piękna dziewczyna, inaczej zwana Persefoną, która spędzała życie w otoczeniu swych przyjaciółek-nimf, bawiąc się i ciesząc pięknem świata i miłością matki. Była nieostrożna i, choć matka ostrzegała ją przed niebezpieczeństwem, zerwała kwiat narcyza, poświęcony Hadesowi, **ponieważ skusił ją pięknem i zapachem**. Władca podziemia porwał ją. Została jego małżonką i jako Persefona rządziła królestwem ciemności. Ona także bardzo tęskniła za matką, ale musiała spełnić wolę gromowładnego Zeusa.

Pewniak
na teście

Hades – brat Zeusa, bóg świata podziemnego i zmarłych, mąż Kory.

Pewniak
na teście

Zeus – syn Rei i Kronosa, najwyższy z bogów, władca nieba i ziemi.

Pewniak
na teście

LEGENDY

WIADOMOŚCI O LEGENDACH

ZAPAMIĘTAJ!

Legendy to opowieści związane z historycznymi postaciami, zdarzeniami i miejscami, charakterystyczne dla danego kraju, miasta czy regionu. Występują w nich elementy fantastyczne, cudowne wydarzenia i postaci, często wśród bohaterów występują święci albo Bóg czy Jezus. Najczęściej wyjaśniają powstanie kraju, rzeki, jeziora, jakiegoś miejsca, opowiadają o założeniu miast, budowie ważnych budynków, dokonaniach i pochodzeniu królów, rycerzy itp.

Elementy fantastyczne w legendach sprawiają, że **wydają się one podobne do baśni**, ale trzeba pamiętać, że **legendy nawiązują do historii kraju, z którego się wywodzą**, i opowiadają o realnie istniejących miejscach oraz postaciach w większości potwierdzonych historycznie. Początkowo ludzie przekazywali je sobie ustnie, dopiero później zostały zapisane, dlatego wiele z nich ma różne wersje (np. legenda o syrence i założeniu Warszawy).

SMOK WAWELSKI

Przed wiekami na wawelskim wzgórzu stał zamek. Mieszkał w nim Krak – władca mądry i sprawiedliwy. Mieszkańcy podwawelskiego grodu żyli spokojnie i szczęśliwie. Niestety, pewnego dnia w jednej z jaskiń wapiennego wzgórza zamieszkał straszliwy, żarłoczny smok. Porywał bydło pasące się na okolicznych pastwiskach, a nawet i ludzi. Okoliczni wieśniacy żyli w ciągłym strachu. Udali się na zamek, by prosić swego pana o ratunek. Zrozpaczony Krak wezwał walecznych rycerzy z różnych stron świata, aby zabili potwora. Zwycięzcy obiecał w nagrodę połowę królestwa i rękę swej córki – pięknej królewny.

Żadnemu z rycerzy nie udało się jednak pokonać bestii.

Pewnego dnia zgłosił się na zamek młody szewczyk Skuba. Zażądał kilku skór z owcy, dratwy i dużej ilości siarki. Uszył wielki wór, przypominający barana, i nappełnił go żrącą siarką. Wczesnym rankiem podkrał się pod siedzibę smoka i podrzucił mu „barana”. Potwór połknął przynętę. Wkrótce dręczony palącym jego żołądek ogniem, rzucił się do Wisły, aby wodą ugasić pragnienie. Pił tak długo, aż wreszcie pękł.

Wielka radość zapanowała w grodzie Kraka. Mądry szewczyk ożenił się z królewną, żyli długo i szczęśliwie.

Pamiętką tego wydarzenia jest jaskinia zwana **Smoczą Jamą**, chętnie odwiedzana przez turystów, oraz rzeźba krakowskiego artysty **Bronisława Chromego** (u stóp Wawelu, na brzegu Wisły), która przedstawia groźnego potwora.

STOPKA KRÓLOWEJ JADWIGI

Królowa Jadwiga była pierwszą żoną Władysława Jagiełły. Pozostała w pamięci ludzi jako osoba, która przyczyniła się do rozbudowania Akademii Krakowskiej (ofiarowała na ten cel swoje klejnoty) i władczyni o sercu czułym na ludzką krzywdę. Pomagała swym poddanym bez względu na ich pochodzenie społeczne, broniła spraw osób najbardziej pokrzywdzonych przez los. Zmarła młodo. Została uznana świętą, jest patronką Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na Wawelu możemy podziwiać przepiękny sarkofag królowej, wykonany z białego marmuru (w kaplicy Zygmuntowskiej). Legenda opowiada o jednym z pięknych uczynków Jadwigi. Pewnego razu wraz ze swym orszakiem wybrała się poza mury miasta. Za bramą Szewską (Kraków otoczony był grubymi murami z basztami obronnymi i bramami wjazdowymi) budowano kościół na przedmieściu zwanym

BAŚNIE

WIADOMOŚCI O BAŚNIACH

ZAPAMIĘTAJ!

Baśnie to niewielkich rozmiarów utwory fantastyczne, wywodzące się zwykle z ludowych opowieści przekazywanych z pokolenia na pokolenie i potem spisane. Występują w nich **fantastyczne postacie** (wróżki, olbrzymy, czarownice, magiczne zwierzęta), **magiczne przedmioty** (różdżka, siedmiomilowe buty, latający dywan), **niezwykle wydarzenia** (czary, zmiany postaci, stuletni sen), a **bohaterowie zazwyczaj stanowią powtarzające się typy postaci** (królewna, królewicz, sierotka, najmłodszy syn). Widoczny jest podział na postacie dobre i złe, w zakończeniu zawsze **dobro wygrywa, a zło zostaje ukarane. Czas i miejsce akcji nie są określone**, baśnie zwykle dzieją się „dawno, dawno temu”, „w pewnym lesie”, „za górami, za lasami”, „w pewnym królestwie” itd. Baśnie **przekazują czytelnikom prawdy moralne i pouczenia o tym, jak należy postępować**.

JAKUB I WILHELM GRIMMOWIE

BIOGRAFIA

Było dwóch braci Grimm – Jakub i Wilhelm. **Pierwszy** z nich urodził się w **1785 r.** w Hanau w Niemczech, **drugi – rok później**. Obaj bracia zostali językoznawcami. Jakub, profesor uniwersytetów w Getyndze i Berlinie, napisał „Gramatykę niemiecką” i wspólnie z bratem wydał „Słownik języka niemieckiego”. Pracując nad tymi poważnymi dziełami, bracia sięgnęli do baśni, pieśni i wierszy przekazywanych ustnie z pokolenia na pokolenie.

Chociaż utrzymywali, że ich wersje baśni są dokładnym zapisem tego, co usłyszeli od bazarzy, w rzeczywistości opracowali je starannie, wydłużając je i nadając im artystyczny kształt. W latach 1812–1815 ukazało się w dwóch tomach około dwieście najpopularniejszych baśni.

Baśnie zapisane przez braci Grimm przetłumaczono na wiele języków. W Polsce ukazały się po raz pierwszy w 1895 r. (ponad sto lat temu!) i wciąż możemy w księgarniach kupić nowe wydania.

Wilhelm Grimm zmarł w **1859 r.**, a Jakub w **1863 r.**

ŚNIEŻKA

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Są baśniowe, nieokreślone. Wypadki rozgrywają się w pałacu złej macochy i w położonym nieopodal lesie, w którym mieszkają krasnoludki. Śnieżka i królewicz zamieszkują w pięknym pałacu.

BOHATEROWIE

Śnieżka – piękna i dobra królewna, opiekowała się krasnoludkami, odwiedzając się im za gościnę. Była też **ufna i łatwowierna**.

Zła macocha – piękna, dumna, zarozumiała, nie mogła znieść, że ktoś może być piękniejszy od niej, dlatego nienawidziła Śnieżki. Była też **okrutna i podstępna**.

Krasnoludki – dobre, odważne, opiekuńcze, bardzo kochały Śnieżkę. Ciężko pracowały w kopalni, dlatego bardzo się ucieszyły, że Śnieżka zgodziła się prowadzić ich gospodarstwo. Podziwiała jej urodę.

PLAN WYDARZEŃ

1. Narodziny Śnieżki i śmierć jej matki.
2. Małżeństwo króla ze złą macochą.
3. Okrutny rozkaz królowej.
4. Litość strzelca i darowanie życia królewnie.
5. Śnieżka u krasnoludków.
6. Rozmowy królowej z zaczarowanym zwierciadłem i podstępny zły macochy:
 - a) ciasny gorsecik,
 - b) zaczarowany grzebyk,
 - c) zatrute jabłko.
7. Pomoc księcia.
8. Ślub Śnieżki z księciem.

STRESZCZENIE

W pewnym królestwie żył król z żoną. Kiedyś zimą, gdy królowa szła, patrząc na śnieżnobiałe, puszyste płatki śniegu, ukłuła się w palec i krople krwi spadły na śnieg. Zapragnęła wtedy, by dziecię, które miało się wkrótce urodzić, miało cerę białą jak śnieg, rumieńce czerwone jak krew, a włosy czarne jak heban. I tak się stało. Nowo narodzoną dziewczynkę nazywano Śnieżką. Niestety królowa zaraz potem zmarła.

Po upływie roku król ożenił się ponownie. Nowa małżonka króla była dumna, wyniosła i bardzo piękna. Jej myśli skupiały się wokół pytania – czy wciąż jest najpiękniejszą kobietą na świecie? Pytanie to zadawała codziennie czarodziejskiemu zwierciadłu. A tymczasem mała Śnieżka wyrosła na przelichną siedmioletnią dziewczynkę. Któregoś dnia królowa z przerażeniem usłyszała od zwierciadła, że pasierbica jest piękniejsza od niej. Pełna gniewu i zazdrości znenawidziła Śnieżkę. Rozkazała królewskiemu strzelcowi, by zabrał dziewczynkę do lasu i zabił ją. W lesie Śnieżka, płacząc, ubłagała strzelca, aby darował jej życie; obiecała mu, że ukryje się w leśnej gęstwinie i nie powróci do domu. Strzelec się zgodził. Przerażona dziewczynka pobiegła przed siebie. Wędrowała cały dzień. Wieczorem ujrzała na leśnej polanie maleńki domek. Weszła do środka. Zobaczyła w nim siedem czysto zaślanych łóżeczek, siedem małych krzesełek, a na stoliczku siedem miseczek i siedem kubeczków. Była głodna i zmęczona. Napila się więc odrobinę wina z każdego kubeczka, a z każdej miseczki zjadła kilka jarzyn. W końcu położyła się w siódmym łóżeczku i smacznie zaśnęła. Krasnoludki wróciły po pracy do domu i zobaczyły uśpioną dziewczynkę. Zachwyciły się jej urodą. Nazajutrz Śnieżka opowiedziała im swą historię. Krasnoludki współczuły dziewczynce. Poprosiły ją, by zamieszkała z nimi i prowadziła ich małe gospodarstwo. Śnieżka została w leśnej chatce. Sprzątała ją, szła i cerowała małe ubranka oraz gotowała posiłki. Krasnoludki, wychodząc do kopalni, gdzie wydobywały złoto i brylanty, za każdym razem przestrzegali Śnieżkę, by uważała na siebie i nie wpuszczała nikogo do chatki.

Krasnoludki i mała królewna żyli spokojnie i szczęśliwie. Niestety, **zła macocha** dowiedziała się od zwierciadła, że jej pasierbica żyje, a co gorsza wciąż jest od niej piękniejsza. **Myślała całymmi dniami, jak pozbyć się Śnieżki.** Pewnego dnia, przebrana za starą handlarzkę gorsecików, przybyła do królewny i tak **mocno zawiązała Śnieżce gorset**, że królewna padła zemdlną. Na szczęście krasnoludki ją uratowały. Innym razem jako staruszka namówiła dziewczynkę do uczesania włosów **zatrutym grzebieniem**. I tym razem krasnoludki uratowały nieostrożną Śnieżkę. Za każdym razem powtarzały jej, żeby nie wpuszczała nikogo do domku, ponieważ zła macocha pragnie jej śmierci. Tymczasem czarodziejskie zwierciadło znów odkryło prawdę przed królową. Dumna kobieta nie mogła znieść, że jest ktoś piękniejszy od niej. Przebrała się za wieśniaczkę i zapukała do chatki krasnoludków, oferując Śnieżce **jabłko**. **Jedno z nich było w połowie zatrute.** Druga połowa była jadalna. Śnieżka, pamiętając o przestrobach swoich małych przyjaciół, wzbraniała się przed przyjęciem aromatycznego owocu. Wtedy macocha ugryzła zdrową połowę jabłka, by pokazać, że jest ono dobre. Śnieżka dała się skusić. Gdy tylko połknęła zatruty kawałek, upadła martwa. Tym razem kra-

snoludki nie wiedziały, jak ją uratować. Włożyły ciało dziewczynki do szklanej trumny i postawiły na szczycie góry.

Zobaczył ją król i zachwycił się urodą Śnieżki pogrążonej w dziwnym śnie. Poprosił, by krasnoludki pozwoliły mu zabrać trumnę do pałacu, aby mógł podziwiać Śnieżkę. Gdy pachol-kowie nieśli szklaną trumnę na ramionach, jeden z nich potknął się o wystający korzeń. Wówczas zatruty kawałek jabłka wypadł z ust dziewczynki. Śnieżka obudziła się. Wkrótce król i królowa ją i zamieszkali w pięknym zamku. Macochę też zaproszono na ślub. Dostała specjalnie dla niej zrobione żelazne buciki, w których tak długo tańczyła, aż padła martwa.

PROBLEMATYKA

W tej baśni dobro walczy ze złem. Dobro reprezentuje Śnieżka – dobra, szlachetna i piękna. Zła jest macocha – okrutna i podstępna. Jak w każdej baśni dobro zwycięża.

Inne cechy baśni, jakie można tu wyróżnić, to **kontrast postaci**: dobra Śnieżka oraz zła królowa. Opowieść ma szczęśliwe zakończenie. Zło (macocha) zostaje ukarane, a dobro (Śnieżka) nagrodzone; **elementy realistyczne** (król, królowa, Śnieżka, książę, strzelec) przeplatają się z **fantastycznymi** (krasnoludki, mówiące zwierciadło, magiczny sen Śnieżki, niespodziewane przebudzenie).

W baśni tej pojawiają się typowe motywy baśniowe: motyw złej macochy, znany z opowieści o Kopciuszku, motyw pięknego księcia ratującego dziewczynę i biorącego ją za żonę (Kopciuszek i Śpiąca Królewna) i motyw osieroconego dziecka (Śnieżka nie ma matki).

CHARLES PERRAULT

BIOGRAFIA

Charles Perrault urodził się w **1628 r.** we Francji. Był z wykształcenia prawnikiem, z zawodu urzędnikiem królewskim, autorem poematów. W 1697 r. wydał książeczkę zatytułowaną „*Bajki Babci Gąski*”. Zebrał w niej bajki opowiedane jego dzieciom przez piastunkę, a jeszcze wcześniej opowiadały je jego mama i niania, które słyszały bajki od swoich mam... Bardzo podobały mu się te opowieści, uważał, że warto je zapisać, ocalić od zapomnienia.

Charles Perrault zmarł w **1703 r.** Baśnie zapewniły mu sławę i pamięć u potomnych.

WRÓŻKI

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Baśniowe, fantastyczne: pewna wioska, dawno, dawno temu.

BOHATEROWIE

Młodsza siostra (pasierbica) – dobra, skromna, pracowita, usługująca, szanowała starszych, chętnie pomagała potrzebującym.

Starsza siostra, Franusia – niemiła, opryskliwa, rozpieszczona, leniwa, nie chciała nikomu pomagać.

Matka – faworyzowała starszą siostrę, a młodszej, dla której była macochą, powierzała najtrudniejsze prace.

PLAN WYDARZEŃ

1. Dwie siostry.
2. Wyprawa młodszej po wodę. Dar wróżek.
3. Wyprawa Franusi. Kara za nieuprzejmość.

BIBLIA

STARY TESTAMENT

KSIĘGA RODZAJU

STRESZCZENIE

Bóg stworzył świat podczas sześciu dni, zaś siódmego dnia odpoczywał.

Pierwszego dnia stworzył niebo i ziemię oraz oddzielił światłość od ciemności. Światłość nazwał dniem, a ciemność nocą. Ziemia była wówczas całkowicie zalana wodą.

Drugiego dnia Bóg stworzył sklepienie pomiędzy wodami i nazwał je niebem.

Trzeciego dnia Bóg zebrał wody spod sklepienia w jedno miejsce, by ukazała się sucha powierzchnia. Wody nazwał morzem, a na suchej powierzchni stworzył wszelkie rośliny.

Czwartego dnia Bóg stworzył ciała niebieskie – słońce, księżyc i gwiazdy – i umieścił je na niebie.

Piątego dnia Bóg stworzył ryby pływające w morzach i ptaki latające w powietrzu. Błogosławił im, aby rozmnażały się i wypełniły Ziemię.

Szóstego dnia Bóg stworzył zwierzęta lądowe. Po nich stworzył człowieka na swój obraz i podobieństwo – mężczyznę i kobietę. Błogosławił ludziom, aby rozmnażali się i zaludnili Ziemię, i oddał im panowanie nad całą Ziemią. Nakazał też ludziom i zwierzętom, aby żywili się roślinami.

Bóg zasadził na wschodzie ogród, który nazwał Eden. W nim umieścił człowieka. W środku ogrodu rosło drzewo życia (wiadomości) i drzewo poznania dobra i zła. Obowiązkiem człowieka było uprawianie i dogłębne oglądanie ogrodu. Bóg ostrzegł go, by nie sięgał po owoce z drzewa poznania dobrego i złego, gdyż umrze. Pierwszy człowiek był mężczyzną i był samotny. Aby mu pomóc, Stwórca ulepił z gliny różne zwierzęta i ptaki. Człowiek nazwał je i cieszył się ich obecnością.

Nadal jednak pozostawał samotny. Wówczas Bóg pograżył mężczyznę we śnie, wyjął mu żebro i z niego stworzył kobietę. Mężczyzna nazwał ją niewiastą, jako że z niego była wzięta. Uznał ją za swą towarzyszkę.

Odtąd mężczyzna opuszcza rodziców, by połączyć się z kobietą na dobre i złe.

PROBLEMATYKA

Księga Rodzaju to inaczej *Księga Genesis*. **Genesis** z greckiego oznacza rodowód, pochodzenie. Najpierw dowiadujemy się, **jak powstał świat** – Bóg stworzył go w sześć dni. **Był zadowolony ze swojej pracy**, jej efekty mu się podobały (*Widział Bóg, że były dobre* – taka opinia Boga powtarza się pod koniec opisu każdego dnia stworzenia). Poznajemy też **pochodzenie człowieka**. Dowiadujemy się, że został ulepiony przez Boga z *prochu ziemi* i umieszczony w Edenie. Znalazł się tam nie po to, by próżnować, **miał uprawiać ogród i dogłębnie go oglądać**. Wraz z człowiekiem Bóg stworzył obowiązki. Pierwszy człowiek został ustanowiony panem stworzenia, ponieważ to do niego Bóg przyprowadził wszystkie istoty żywe, by je nazwał. Nazywając je, Adam nadaje im cechy indywidualne, odróżnia. Jednocześnie z faktu panowania nad nimi wynika poczucie **odpowiedzialności**. Człowiek, jak nakazał Bóg, ma je „**dogłębnie**”, nie szkodzić im.

Umieszczając w Edenie drzewo poznania dobra i zła, Bóg chce **nauczyć** człowieka, w jaki sposób ma wykorzystywać wolną wolę. **Wolność** to nie jest robienie tego, co się chce, tylko tego, co nie zaszkodzi ani samemu człowiekowi, ani innym ludziom. „Pierwotny stan szczęścia” zburzyło nieposłuszeństwo człowieka wobec Boga.

W Edenie Bóg powołał do życia także **kobietę**. Uczynił ją z żebra mężczyzny dla zaznaczenia ścisłego związku, jaki łączy mężczyznę i niewiastę. Dlatego, jak jest powiedziane, mężczyzna opusz-

cza matkę i ojca, by połączyć się z tą, z którą tworzy całość. Mężczyzna i kobieta są ludźmi, stworzonymi przez Boga na jego podobieństwo.

POWSTANIE ŚWIATA WEDŁUG MITOLOGII I BIBLII

	Biblia	mitologia
przed powstaniem świata	istniał tylko Bóg	chaos – mieszanina substancji, z których wszystko mogło się ukształtować
Bóg / bogowie	istniał przed stworzeniem świata, jest wieczny, nie ma początku i końca	mają początek – wyłonili się z chaosu razem z Ziemią, rodzili się w długim okresie, ich działania kształtowały Ziemię
czas tworzenia świata	sześć dni, siódmy dzień na odpocznęk	powstaje przez długi czas
z czego powstał świat	z niczego – Bóg stworzył go własną wolą	z chaosu – mieszaniny bezładnej materii
natura stworzenia	wszystko, co tworzy Bóg, jest dobre	bogowie tworzą zarówno rzeczy dobre, jak i złe
stworzenie człowieka	stworzony przez Boga	stworzony przez tytana Prometeusza
natura człowieka	jest najwyższym dziełem Boga i jego ulubieńcem, jest dobry tak samo, jak wszystkie inne dzieła Boga; Bóg tworzy dla niego Eden, by żyło mu się dobrze i bezpiecznie, oddaje mu władzę nad światem	słaby, bezradny, początkowo nielubiany przez bogów, zwłaszcza Zeusa, który nie chce dopuścić, by człowiek się rozwijał i uczył
zło	jest wynikiem działania człowieka i nieposłuszeństwa wobec Boga	jest stworzone przez bogów i zesłane na ludzi celowo (puszka Pandory)

NOWY TESTAMENT

ZAPAMIĘTAJ!

Przypowieść to rodzaj **krótkiej opowieści, która zawiera ukryte przesłanie**. Jej akcja, postaci, wydarzenia mają **znaczenie symboliczne**, a jego rozszyfrowanie pozwala zrozumieć sens przypowieści. Zwykle jest to jakaś ważna, **ponadczasowa nauka moralna**, wskazówka dotycząca istotnych w życiu reguł, zasad i wartości. **Przypowieści często pojawiają się w Biblii, posługuje się nimi Jezus** w rozmowach ze swoimi słuchaczami. Dzieje się tak dlatego, że obrazowa forma przypowieści ułatwia zrozumienie jej sensu.

PRZYPOWIEŚĆ O SYNU MARNOTRAWNYM

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Czas i miejsce akcji **nie są określone**.

BOHATEROWIE

Młodszy syn (marnotrawny) – **ciekaw świata**, wziął przypadającą mu część majątku ojca i odjechał w dalekie strony. **Żył rozrzutnie**, więc zmarnował to, co otrzymał. **Zaczął cierpieć biedę**. Był głodny, mimo że pracował przy wypasie świń. Przypomniawszy sobie, że pracownicy jego ojca mają chleba pod dostatkiem. Ta refleksja sprawiła, że postanowił wrócić do domu. Wiedział, że musi przed ojcem

WIERSZY

JAN BRZECZKA

BIOGRAFIA

Właściwie Jan Wiktor Lesman. Żył w latach **1900–1966**. Urodził się w Żmerynce na Ukrainie. Ukończył Wydział Prawa na Uniwersytecie Warszawskim. Swoje pierwsze wiersze publikował w pismach humorystycznych (1920 r.). Ukazały się pod przybranym imieniem (pseudonimem) „Szer-Szeń”. Z zawodu był adwokatem, ale zajmował się przede wszystkim twórczością literacką. Najbardziej znane są jego wiersze dla dzieci. Pisał jednak i dla dorosłych – wydał powieść *Gdy owoc dojrzewa*, w której przedstawił koleje swego życia.

Jest autorem wielu zabawnych wierszy dla dzieci, np. *Kaczka dziwaczka*, *Samochwała*, *Na straganie*, *Skarżypyta*. Napisał także serię powieści, których głównym bohaterem jest niezwykle profesor – pan Ambroży Kleks: *Akademia pana Kleksa*, *Podróże pana Kleksa*, *Tryumf pana Kleksa*.

CHRZĄSZCZ

W tym żartobliwym wierszu wystąpiły nazwy dwóch istniejących miejscowości: Szczeczeszyn i Pszczyna.

Otóż w Szczeczeszynie spotkały się: brzęczący w trzcinie chrząszcz i ciężko pracujący, ale leniwy wół. Ten ostatni zapytał chrząszcza, po co brzęczy, i otrzymał odpowiedź, że to jest praca, na dodatek bardzo opłacalna, gdyż dzięki temu wszystkie łąki, pola i lasy należą do brzęczącego. Wołu spodobała się taka praca, więc postanowił też prowadzić takie życie:

„Wrócił do dom i wesóło
Zaczął brzęczeć pod stodołą
Po wolem, tęgim basem”.

W tym momencie nadszedł gospodarz, Maciek. Nie spodobało mu się takie zachowanie i, mimo tłumaczeń, wysłał wołu w pole. Po całym dniu ciężkiej pracy wół pobiegł poszukać chrząszcza, by się na nim zemścić. Jednak nie udało mu się go znaleźć, „*bo chrząszcz właśnie brzęczał w Pszczynie*”.

W utworze autor posłużył się **uosobieniem** wołu i chrząszcza – dał im umiejętność mówienia i odczuwania jak ludzie.

Ponadto użył wyrazów **dźwiękonaśladowczych**, np. brzmi, brzęczy. Pojawiło się nagromadzenie spółgłosek tzw. szumiących, np.:

„W Szczeczeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie”
„(...) chrząszcz właśnie brzęczał w Pszczynie”

służących wzmocnieniu wrażeń słuchowych – ich brzmienie przypomina brzęczenie chrząszcza.

Główną formą wypowiedzi w utworze jest **dialog**, czyli rozmowa, w której uczestniczą wół, chrząszcz i Maciek. Występują też fragmenty narracyjne, to znaczy takie, w których opowiada się o wydarzeniach.

Wiersz składa się z **13 strof** dwuwiersowych i jednej czterowersowej. Każdy wers liczy po 8 sylab. Można więc powiedzieć, że utwór „Chrząszcz” jest **wierszem sylabicznym**. Zastosowane rymy są w większości dokładne i mają układ parzysty (sąsiadują ze sobą w kolejnych wersach), np. *trzcinie – słynie – chrząszczu – gąszczu – praca – opłaca*.

Utwór jest pogodny i zabawny.

GLOBUS

W wesołym wierszu „Globus” autor opisał pewną niezwykłą sytuację.

W jednej ze szkół na stole stał globus. Ale ktoś – „*jakiś łobuz*” – uderzył w niego i nabił mu guza. Spowodowało to spore zamieszanie w geografii. Miasta pozamieniały się miejscami, rzeki popłynęły w inną stronę lub stały się górami, góry zniknęły, bo zamieniły się w doliny, miasta lub jeziora, np.

*„Kielce wpadły do Krakowa,
Kraków zmienił się w jezioro,
Nowy Targ za San się schował,
A San wyrósł w górę sporą”.*

Jakby mało było tego chaosu, gdzieś zapodziała się Warszawa. Nie było jej ani blisko, ani daleko, ani na zachodzie, ani na północy. Nie było jej też w pobliżu innych miast, mórz i rzek,

„Po prostu przepadła – i już”.

Pozostało już tylko szybkie oddanie globusa do naprawy, bo Polska bez Warszawy istnieć nie może.

W wierszu wymienionych jest wiele miejsc, które można znaleźć na mapie Polski.

regiony	Pomorze, Poznańskie, Śląsk, Ziemie Zachodnie
miasta	Gdańsk, Gdynia, Kielce, Kraków, Łódź, Nowy Targ, Opole, Siedlce, Warszawa, Zakopane
góry	Giewont, Tatry
rzeki	Bzura, San, Wieprz, Wisła

O tym, że „Globus” to wiersz zabawny, zadecydowała niezwykła sytuacja przedstawiona przez poetę. Jest to **sytuacja fantastyczna**, to znaczy taka, która w świecie rzeczywistym nie może się wydarzyć, ale w świecie fantazji jest możliwa.

Utwór podzielony jest na 4 strofy różnej wielkości: trzy ośmiowersowe i jedna czternastowersowa. Wersy (linijki wiersza) liczą od 2 („w szkole”) do 12 sylab („*Bo nie może istnieć Polska bez Warszawy*”).

W wierszu można znaleźć rymy **dokładne** (to znaczy takie, w których zakończenia rymujących się wyrazów są takie same), np. *wielce* – *Kielce*, *góra* – *Bzura*, oraz rymy **niedokładne** (zakończenia rymujących się wyrazów są podobne), np.: *parkanem* – *Zakopane*, *sprawach* – *Warszawa*.

PSIE SMUTKI

Wiersz w lekki i zabawny sposób przedstawia świat z punktu widzenia psa. Tytułowe smuteczki to **zmartwienia, jakie może mieć pies**. Są to zwykłe, codzienne sprawy – zakaz wchodzenia do ogrodu, nieprzyjemne doznania związane z zamoczeniem się w wodzie, dokuczliwa mucha latająca koło ucha, podrapanie przez kota czy kura, której nie udało się złapać. Pies skarży się także na to, że nie wolno mu ugryźć sąsiada, że nie da się dosięgnąć kielbasy leżącej na stole czy że trzeba biegać za człowiekiem, który przemieszcza się jakimś pojazdem.

Jednak wszystkie te powody do zmartwień to w gruncie rzeczy **drobiazgi, które nie zaprzążają uwagi psa na zbyt długo** – ich ulotność podkreśla użycie zdrobniałego słowa *smuteczki*. Pies martwi się drobiazgami, ale też **drobiazgi potrafią go uradować**, gdyż **umie cieszyć się światem** i doceniać przyjemności, jakie go spotykają. Miska mleka sprawia, że wszystkie smutki tracą znaczenie i pies znów jest radosny. Świat psa jest bowiem nieskomplikowany, prosty, ale mimo małej skali spraw, jakie dotyczą zwierzęcia, jednak w pewien sposób podobny do ludzkiego – **pies cieszy się i martwi tak samo, jak człowiek, mimo że innymi sprawami**.

NA CHWILĘ

Można przypuszczać, że **podmiotem lirycznym** w tym krótkim wierszu księdza Jana Twardowskiego jest **jakaś młoda osoba, która poznała miłość i zawód miłosny**. W **pierwszej** części utworu **wyraża** swoje **uczucia związane z miłością** „na zawsze”: wiara w potęgę i trwałość miłości, w to, że przezwycięży wszystkie burze życiowe, że jest potężniejsza nawet od śmierci. Przerwa między częściami wiersza może wskazywać na rozczarowanie, zawód miłosny, żal, że uczucie tak szybko przeminęło, ból, rozpacz. **Część druga** z dosadnym określeniem miłości – „*świnia*” wyraża **gniew, złość**, oburzenie, pogardę dla chwilowego, nietrwałego uczucia, rezygnację.

Wiersz zbudowany jest na zasadzie **kontrastu** obu jego części: *na zawsze* – *na chwilę*; *miłość* – *świnia*; użycie wyrazu *świnia* tylko ten kontrast pogłębia, silniej wyraża uczucie gniewu, pogardy.

Wiersz liczy **osiem wersów podzielonych na dwie nierówne części** (6 i 2). Ten podział jest związany z ich treścią. Niektóre wyrazy: *najdłuższa*, *burze*, *śmierć*, *świnia* samodzielnie stanowią wers. Są to wyrazy o kluczowym znaczeniu, najważniejsze. Cały tekst **pozbawiony jest interpunkcji**, co pozwala czytelnikowi na jego różne interpretacje. Nierówna długość wersów, brak strof i rymów zbliża język utworu do języka potocznego – wszak wiersz mówi o uczuciu powszechnym, znanym każdemu człowiekowi.

W KLASIE

Bohaterami wiersza są **uczniowie rozrabiający w klasie w czasie przerwy oraz anioł stróż, który im się przygląda**. W grupie panuje wesoła, swobodna atmosfera. Dzieci są hałaśliwe, psotne i radosne. Zaskakująca jest reakcja anioła, który nie karci uczniów, lecz stwierdza, że taka zabawa mu się podoba, jest pobłażliwy dla swoich podopiecznych. Patrzy przez palce na wybryki dzieci, bo wie, że taka jest ich natura. Jego wypowiedź sprawia, że tekst jest zabawny.

Pewniak
na teście

Utwór nie posiada podziału na strofy. Jest bardzo dynamiczny, co potęgowane jest poprzez nagromadzone czasowniki: „*ryczą*”, „*dokazują*”, „*szczują*”, „*biją*”, „*piszczą*, *wyją*”.

W KROPKI ZIELONE

W **pierwszej strofie** utworu postać mówiąca zwraca się do odbiorcy z apelem: „*Nie malujcie Matki Bożej (...) tylko na niebiesko i różowo*”. Taki sposób Jej przedstawiania wyraźnie nie podoba się osobie wypowiadającej. Wyraża to w słowach: „*ni to ni owo*”.

W **drugiej strofie** uzasadnia swoje stanowisko. Mówi, że w stajence betlejemskiej tyle było kół. Wymienia złote niebo, białe anioły, pstrokatych pastuszków.

W **strofie trzeciej** dodaje zdanie od siebie, mówiąc: „*założę się, że ktoś świece zapalił przed brązowym żłobkiem*”. Porównuje je do czerwonej lampki w kościele.

Strofa czwarta kontynuuje ten malarski opis. Pojawiają się: osiołek o czarnych kopytkach, wół w fioletowym cieniu, święty Józef, rudzi prorocy.

W **piątej strofie** przytoczono słowa małego Jezusa, który patrząc na Matkę, myśli: „*lepiej ci w zwykłej szarej bluzce / w kropki zielone*”. Mały Pan Jezus myśli tak, ponieważ tak ubierają się zwyczajne mamusy, a on jest przede wszystkim maluchem, który potrzebuje matczynej czułości, miłości i opieki. Trudno przytulić się do Matki Boskiej, która wygląda jak na obrazach czy w szopce. Łatwiej, kiedy wygląda jak mama każdego z nas.

Jest to wiersz o **potrzebie tolerancji**. Każdy ma prawo być inny, może się inaczej ubierać, myśleć, mówić. To dlatego w pierwszej strofie pojawiają się słowa:

„*Nie malujcie Matki Bożej (...)
stałe tylko na niebiesko i różowo*”.

PIEŚNI I PIOSENKI PATRIOTYCZNE

Pieśni i piosenki patriotyczne to grupa utworów poetyckich wraz z muzyką, które charakteryzuje wspólna cecha – powstawały w czasie wydarzeń ważnych dla narodu, w trudnych okresach, podczas wojen albo powstań. Niektóre były pisane przez znanych autorów i nazwiska ich twórców znamy, inne pozostały anonimowe. Utworów takich jest bardzo dużo, jednak niektóre mają szczególnie znaczącą rangę. Obecnie najbardziej znane z nich wykonywane są między innymi na różnego rodzaju uroczystościach wojskowych oraz w obchody rocznic wydarzeń związanych z czasami, gdy powstały, lub wydarzeniami, które przedstawiały.

JÓZEF WYBICKI

MAZUREK DĄBROWSKIEGO

CZYLI

PIEŚŃ LEGIONÓW POLSKICH WE WŁOSZECH

Utwór ten należy do nurtu literatury okolicznościowej. Powstał w bardzo ważnym momencie historycznym.

Po klęsce powstania kościuszkowskiego i trzecim rozbiórce Polski w 1795 r., kiedy przestała ona istnieć na mapie, polscy patrioci, z generałem Janem Henrykiem Dąbrowskim na czele, próbowali nawiązać stosunki polityczne z rządami kilku krajów Europy. Szukali możliwości zorganizowania na ich terenie polskich oddziałów wojskowych, które mogłyby w przyszłości wziąć udział w zbrojnym powstaniu przeciwko zaborcom. W 1797 r. generał Dąbrowski uzyskał od rządu francuskiego zgodę na utworzenie **Legionów Polskich** przy armii francuskiej. Dowódcą armii był wówczas Napoleon Bonaparte, stacjonujący we Włoszech. W jego oddziałach znajdowało się 20 tysięcy polskich jeńców, służących poprzednio w armii austriackiej. Generał Bonaparte zgodził się na utworzenie z nich korpusów polskich. W dokumencie z 9 I 1797 r. określono je jako Legiony Polskie. Przez następne miesiące do Włoch przybywali ochotnicy. Józef Wybicki, współzałożyciel Legionów, napisał między 15 i 21 lipca 1797 r. **Mazurek Dąbrowskiego**. Melodię do tej pieśni zaczerpnięto z osiemnastowiecznego mazurka podlaskiego.

Mazurek szybko stał się pieśnią nadziei i zwycięstwa, zachęcał do walki i wytrwania w trudnych, przełomowych dla Polaków momentach historycznych. Po raz pierwszy zabrzmiał jako pieśń żołnierska podczas kampanii we Włoszech w latach 1798–1800. Śpiewano go pod zaborami pruskim i austriackim. Melodię i słowa przekazywano ustnie, brzmiała wszędzie: w arystokratycznych siedzibach, dworach szlacheckich, mieszczańskich domach i ubogich chatach wiejskich. W kraju dokonano w tekście pieśni pewnych przeróbek. Zamiast słów „*Jeszcze Polska nie umarła*” wprowadzono „*Jeszcze Polska nie zginęła*”. W miejsce „*Co nam obca moc wydarła, szablą odbijemy*” wstawiono „*Co nam obca przemoc wzięła, szablą odbierzemy*”. W **refrenie** zmieniono „*Do Polski z ziemi włoskiej*” na „*z ziemi włoskiej do Polski*”.

Dopisywano nowe zwrotki, często modyfikowano treść pieśni zgodnie z aktualnymi potrzebami. Zaborcy zakazali rozpowszechniania *Mazurka Dąbrowskiego*, ale już żadne przepisy nie mogły powstrzymać tryumfalnego pochodu pieśni, która stała się własnością całego narodu. Adam Mickiewicz w swej epopei *Pan Tadeusz* na zawsze uczynił nieśmiertelnym utwór Józefa Wybickiego.

Kiedy Polska odzyskała niepodległość **11 XI 1918 r.**, *Mazurek Dąbrowskiego* był grany jako **hymn państwowy**, ale oficjalnie został uznany za taki na mocy okólnika Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z **26 II 1927 r.**

LEKTURY

JAN BRZECZWA

BIOGRAFIA

Urodził się **15 VIII 1900 r.** w Żmerynce na Ukrainie. Ukończył wydział prawa na Uniwersytecie Warszawskim. Swoje pierwsze wiersze publikował w pismach humorystycznych (1920 r.). Ukazały się pod przybranym imieniem (**pseudonimem**) „Szer-Szeń”. Z zawodu był adwokatem, ale zajmował się przede wszystkim twórczością literacką. Najbardziej znane są jego wiersze dla dzieci. Pisał jednak i dla dorosłych – wydał powieść *Gdy owoc dojrzewa*, w której przedstawił koleje swego życia. Zmarł w Warszawie w **1966 r.**

Jest autorem wielu zabawnych wierszy dla dzieci, np. *Kaczka dziwaczka*, *Samochwała*, *Na straganie*, *Skarżypyta*. Napisał także serię powieści, których głównym bohaterem jest niezwykle profesor – pan Ambroży Kleks: *Akademia Pana Kleksa*, *Podróże Pana Kleksa*, *Tryumf Pana Kleksa*.

AKADEMIA PANA KLEKSA

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Akcja opowieści rozgrywa się **w czasach współczesnych autorowi**, w miejscu baśniowym – w Akademii Pana Kleksa, która mieści się **w pewnym mieście**, z dala od centrum, **przy ulicy Czekoladowej**, w otoczeniu wielkiego parku, w którego murze znajdują się furtki prowadzące do różnych bajek.

Pewniak
na teście

BOHATEROWIE

Ambroży Kleks – bohater główny i tytułowy, **nauczyciel i wychowawca chłopców z Akademii**. Jest średniego wzrostu, bardzo lubi swoje bajecznie kolorowe i o wiele za duże na niego ubranie. Zwykle składa się ono z długiego surduta (długiej, obcisłej marynarki) koloru czekoladowego lub bordo (ciemnoczerwony, buraczkowy), bardzo szerokich spodni, aksamitnej kamizelki barwy cytrynowej oraz sztywnego kołnierzyka i olbrzymiej kokardy zamiast krawata. Osobliwości (coś wyjątkowego, nadzwyczajnego, rzadkiego) stroju pana Kleksa to: wielkie jak śliwki szklane guziki kamizelki, a także niezwykle ilość kieszeni. Jedna z nich jest umieszczona z tyłu surduta – to specjalne miejsce dla szpaka Mateusza.

Warto przyjrzeć się twarzy pana Kleksa. Uwagę przyciąga zwłaszcza jego ogromny, ruchliwy nos, na którym tkwią srebrne binokle (okulary bez uchwytych na uszy) w kształcie roweru. Pan Kleks nosi długie wąsy koloru pomarańczy i wspaniałą gęstą brodę, czarną jak smoła. Jego **oczy są mądre, a spojrzenie bardzo przenikliwe** (tzn. pan Kleks wiele odgaduje, domyśla się i spostrzega, patrząc na jakąś osobę lub przedmiot). Głowę pana Kleksa porasta gęsta, rozwichrzona czupryna, która mieni się wszystkimi kolorami tęczy. Opisując twarz profesora, nie można zapomnieć o żółtych i czerwonych piegach. Pan Kleks uważa, że „*piegi znakomicie działają na rozum i chronią przed katarem*”, dlatego jego twarz jest nimi wprost upstrzona.

Pan Kleks to niezwykła postać. **Potrafi wszystko**: umie unosić się w powietrzu, powiększać przedmioty, leczyć chore sprzęty, ma doskonałą pamięć, przyrządza pyszne potrawy z kolorowych szkiełek i farb, choć sam żywi się pigułkami na porost włosów, które popija tajemniczym zielonym płynem. Kiedy coś zaginie, pan Kleks „*wysyła oko na oględziny*” (oglądanie, przegląd) i zguba zaraz się odnajduje.

Adaś Niezgódka – bohater drugoplanowy, **jeden z uczniów Akademii, ma dwanaście lat** i już od pół roku jest uczniem pana Kleksa. Wygląda tak, jak większość dwunastoletnich uczniów – nosi szkolny mundurek Akademii, czyli granatową koszulę, długie białe spodnie, granatowe skarpety i białe trzewiki. Wygląda czysto i schludnie.

Podobne znaczenie, łączące w sobie zmienność i ubarwienie obrazu, mają nagromadzone czasowniki, np. „*pożółkniał, zbladnął i poszarzał*”.

FERENC MOLNÁR

BIOGRAFIA

Pisarz węgierski, żył w latach **1878–1952**. Studiował prawo na uniwersytetach w Budapeszcie i w Genewie. Pracował jako dziennikarz, a jego artykuły cieszyły się dużym powodzeniem. Pisał także dramaty oraz powieści dla dorosłych czytelników. *Chłopcy z Placu Broni* to jedyna książka F. Molnára przeznaczona dla młodzieży.

CHŁOPCY Z PLACU BRONI

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Wydarzenia rozgrywają się w **Budapeszcie, stolicy Węgier**. Akcja rozpoczyna się w **marcu**.

BOHATEROWIE

Bohaterowie to **chłopcy w wieku około 11–14 lat, na co dzień zwykli uczniowie**, niewyróżniający się niczym specjalnym. Dzielą się na **dwie grupy, które ze sobą rywalizują: chłopców z Placu Broni, dla których miejscem zabaw jest Plac Broni, i czerwone koszule, którzy spotykają się w Ogrodzie Botanicznym**. Bawią się w **żołnierzy, inscenizują bitwy i potyczki**.

Chłopcy z Placu Broni – Janosz Boka, Czonakosz, Czele, Weiss, Lesik, Kolnay, Rychter, Nemeczek, Gereb (zdrajca). Mają czerwono-zielony proporczyk i takie same czapki.

Czerwone koszule³ – Feri Acz, bracia Pastorowie, Wendauer, Sebenicz. Ich znakiem rozpoznawczym są czerwone koszule, kojarzące się z Giuseppe Garibaldim, włoskim bojownikiem o zjednoczenie.

Ernest Nemeczek – bohater główny, należał do grupy chłopców z Placu Broni. Miał **jedenaste lat**. Pochodził z ubogiej rodziny, był jedynakiem. Jego ojciec, Andrasz Nemeczek, był krawcem. Nemeczek to drobny, jasnowłosy chłopiec, najmniejszy w całej gromadzie chłopców z Placu Broni. Jako jedyny spośród nich był szeregowcem, miał zawsze wiele do zrobienia; to on przechowywał piłkę i bijak do gry w palanta.

Pewniak
na teście

Ernest Nemeczek był **wesołym, serdecznym chłopcem**. Chętnie wykonywał wszystkie rozkazy kolegów, ponieważ wiedział, że jest to jego obowiązek. Jedynie czasem było mu przykro, że mimo upływu czasu ciągle jest szeregowcem i wszyscy wydają mu polecenia, ale rozumiał, że musi zasłużyć na zmianę stopnia, i że o tym decyduje Boka. **Nie był uległy i nieśmiały, miał swój honor** i ambicję. Pięknymi cechami jego charakteru były **odwaga i niezłomność**. Nemeczek traktował Plac Broni jak swoją ojczyznę, prawdziwy dom. Był zdecydowany bronić go, ryzykując nawet własnym życiem. Nemeczek pokonał własną słabość i strach. **Był gotów do najwyższych poświęceń**. Okazało się, że jest **uczciwym, sprawiedliwym, lojalnym i wiernym** chłopcem o dużym poczuciu własnej godności. Surowo ocenił Gerebą, kiedy ujrzał go wśród czerwonych koszul, z pogardą odrzucił propozycję przyłączenia się do nich: „... *wolę, żebyście mnie raczej utopili... niż żebym miał zostać zdrajcą*”.

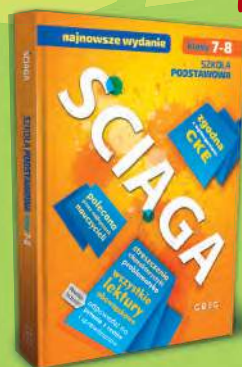
Swoim postępowaniem i szlachetną postawą Nemeczek udowodnił, że „*jest prawdziwym bohaterem, prawdziwym mężczyzną, którego można uważać za dorosłego*”. **Odważnie** przeciwstawił się chłopcom należącym do grupy czerwonych koszul, odebrał chorągiewkę chłopców z Placu Broni, choć wiedział, że jako słabszy będzie musiał ją stracić, nie obawiał się skrytykować Gerebą, stojąc sam jeden przed całą grupą przeciwników i ich przywódcą, Feri Aczem. Wyrazem bohaterstwa

³ W różnych tłumaczeniach powieści można spotkać różne nazwy grupy Feri Acza – czerwone koszule albo czerwonoskórzy.

Książki z serii **ŚCIAGA** są znane naszym czytelnikom od wielu lat i cieszą się opinią kompleksowych pomocy edukacyjnych, niezbędnych w szybkiej i przyjemnej nauce języka polskiego.

Przedstawiamy nową odsłonę znanej serii – książki dostosowane do nowej podstawy programowej.

w serii dostępna także:

polecamy także:

REPETYTORIA SZKOŁA PODSTAWOWA

- seria polecana przez najlepszych nauczycieli
- zgodna z nową podstawą programową

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl

ISBN 978-83-7517-785-5

9 788375 177855 >